

KGB-offiserer snakker ut

Helt frem til i fjor hadde KGB en rekke «konfidensielle» kontakter blant norske politikere, embedsmenn og journalister. Det hevder KGB-avhopperen Mikhail Butkov i sin bok «KGB i Norge — det siste kapittel», som presenteres av Tiden forlag i dag.

HARALD STANGHELLE

Kontaktene ble utstyrt med kodenavn, og Butkov skriver at KGB hadde det han kaller «gode bearbeidingsobjekter» i Stortingets finanskomité — med kodenavn «Rick», ved Statsministerens kontor — med kodenavn «Martin», og i Forsvarskommisjonen — med kodenavn «Steklov».

Det går samtidig klart frem at selv om KGBs folk i Oslo verdsatte kontakten med disse, var det ingen av dem som gav graderte opplysninger til sine sovjetiske kontakter. I ett tilfelle, «Martin» ved Statsministerens kontor, ble kontakten brutt da vedkommende «fattet mistanke om at hans sovjetiske venn tilhørte KGB». Selv om disse «møtene var offisielle ... avsto han (nordmannen) høflig å møte ham (KGB-offiseren)».

Større suksess hadde KGB med enkelte journalister, og Mikhail Butkov forteller hvordan det lyktes å få trykkt kommentarartikler om blant annet nedrustning til sjøs, der råutkastene var skrevet i Moskva.

Det et aktivt KGB Mikhail Butkov tegner et bilde av: Mens perestrojka

og glasnost preget den vestlige verdens bilde av Gorbatsjovs Sovjet, er det en stadig aktiv spionstormakt Mikhail Butkov opplevde som KGB-major i Oslo. Fra Senteret i Moskva kom det en strøm av nye krav om resultater.

Alt fra informasjonen om Nordens syn på de baltiske statenes løsrivelsesprosess til teknologiske data, var av interesse. Da Sovjetunionen knaket i sammenføyningene, og Vesten vurderte nødhjelp, stod KGBs senter i Moskva på som aldri før. Og Mikhail Butkov svarer et klart «ja» på spørsmålet om mange nordmenn var naive i sin omgang med det de trodde var sovjetiske diplomater. Nordmenn i mange miljøer stilte seg til rådighet for KGB, hevder avhopperen.

Det gjaldt journalister og forskere, ungdomspolitikere og fagforeningsfolk. For den viktigste vervingsinnsatsen ble rettet mot slike «mellomobjekter», som Butkov kaller dem: personer eller organisasjoner som sikrer en adgang til hovedobjektene — makt-sentraene — via en omvei.

Åpne kilder

Kontaktnettverket var stort, ifølge Butkov, selv om resultatene ikke alltid stod i forhold til innsatsen. Bare fem prosent av innholdet i de rundt 300 chiffrertelegrammene som årlig ble sendt hjem til Moskva, kunne karakteriseres som hemmelige opplysninger. Og selv dette er tvilsomt: En rapport om Sivilforsvarets eget tidsskrift som alle kan abonnere på, ble klassifisert som hemmelig av Senteret i Moskva.

Svært mye av etterretningsarbeidet består av innsamling av informasjon fra åpne kilder. Mikhail Butkov gjengir da også et telegram fra KGB-sjefen Vladimir Krjutsjov datert 9. mai 1990, der KGB-stasjonene blir minnet om nødvendigheten av «en

SER TILBAKE: Mikhail Butkov ser tilbake på KGBs aktiviteter i Norge, som han var ansvarlig for før han hoppet av i mai i fjor.

Foto: STEIN J. BJØRGE

gjennomgripende forbedring» av etterretningsrapportene, og «opphør i bruken av åpen presseinformasjon i dem».

Påminnelsen var nok nødvendig: «Mesteparten av disse opplysningene var basert på artikler i aviser og tidsskrifter og samtaler med offisielle kontakter», skriver Mikhail Butkov. I tre år var Mikhail Butkov en av

KGBs utsendte i Norge. Hans dekkstilling var ideell: Som journalist kunne han møte hvem han ville, og med den sympati Gorbatsjovs Sovjet ble møtt med, var det ikke vanskelig å få kontakter.

22. mai i fjor hoppet Butkov av, og ble overløper, som han selv kaller seg. «Den første i Norge og den siste i KGBs før-august-epoke», er hans egen karakteristikk. For bare få måneder

etter hans avhopping gikk den siste rest av Sovjetunionen i oppløsning. Ikke lenger etter ble også de mektige etterretningsorganene utsatt for kraftige omveltninger.

Boken som Tiden nå gir ut, er Butkovs historie om KGBs siste år i Norge. År som var mer aktive enn mange har trodd.

Butkov beskrivelse av det KGB opp-

fattet som sine norske kontakter, vil nok vekke oppsikt og debatt. Ingen er imidlertid hverken siktet eller tiltalt etter Butkovs avhopping. Det kan skyldes at enkelte av de norske kontaktene hele tiden informerte overordnede eller Overvåkingstjenesten om sine sovjetiske kontakter. Men det kan også skyldes at det KGBs folk oppfattet som fortlørlig kontakt, var helt ordinær åpenhet fra norsk side. Og selv slikt kunne havne i KGBs arkiver i konspirativ sammenheng.

«Opprettelsen av en fortlørlig forbindelse ble av KGB ansett som verving. Men det spesielle og noe udefinerte i forholdet til en fortlørlig forbindelse ga også KGB spillerom for ren fantasi, og etterretningsstjenestens safer inneholdt et stort antall «oppblåste» og uekte dossierer om fortlørlige forbindelser. Ibland var vervingen avhengig av hvor flink etterretningsmannen var til å dikte, og av ledelsens forhold til ham», skriver Butkov selv.

Slike vurderinger er det meget viktig å ha i bakhodet når man fristes til å jakte på de av KGBs norske kontakter som Butkov beskriver i sin bok.

«Så naive»

Mikhail Butkov skriver om en norsk politiker som i en bestemt sak kom med uttalelser som behaget Moskva: «Hovedårsaken var dog ikke at residenturet hadde bearbeidet ham, men at meningene hans var slik.» Så enkel kan verden også være, selv i de hemmelige tjenestenes konspirative verden.

KGB-avhopperen Mikhail Butkovs fortelling er allerede historie. «Men det er samtidshistorie», legger han selv til. Fascinerende samtidshistorie om KGBs forhold til det Mikhail Butkov karakteriserer slik:

«Å, disse skandinaverna, så seriøse, rettlinjede, men akk, så naive.»

TEMA:

**Avslørende bok
fra Sovjet-
avhopper**